

"חוקים להורותם"
דיני דשו"ת שבת

לב שומע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת חיי שרה

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ה. יודע ה' ימי תמימים.....

☆ כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים ☆ שנותיהם תמימים - מדובקים בשורש העליון
☆ ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה ☆ אורך ימים ושנות חיים ☆ יראת
ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרה ☆ אל תחזיק טובה לעצמך - כי לך נוצרת ☆ אדם
לעמל יולד - לעמל תורה נברא ☆ הקובע עתים לתורה נחשב כמי שלמד כל יומו לילו
☆ כל המקבל עול תורה - מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ

ב' 'הוא ישלח מלאכו לפניך' - סיוע המלאכים לקיום המצוות.....

☆ הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני ☆ בדרך שאדם רוצה לילך בה - מוליכין
אותו ☆ ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ☆ חונה מלאך ה'
סביב ליראיו ויחלצם ☆ ויהי באשמורת הבוקר ☆ 'הבא ליטהר מסייעין אותו' - נשמות
הצדיקים שהתעברו בו בעת קיום מצוותו ☆ מלאכי השרת מלווים את ה'נשמה יתירה'
מהעולם העליון אל העולם הזה

ט' ולקחת אשה לבני ליצחק - פרשת שידוכו של יצחק.....

☆ ואברהם זקן בא בימים ☆ ואשביעך בה' וכו' לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני ☆ אשר
לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני ☆ אשר אנכי יושב בקרבם ☆ כי אל ארצי ואל מולדתי
תלך ☆ ואמרה שתה וגם גמליך אשקה - אותה הוכחת לעבדך ליצחק ☆ ותאמר אליו בת
בתואל אנכי ☆ מה' יצא הדבר ☆ תפילה ותחנונים לה' למצוא את השידוך הנכון והטוב

פרשת חיי שרה

יודע ה' ימי תמימים

☆ כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים ☆ שנותיהם תמימים - מדובקים בשורש העליון ☆ ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבינה וחק לנערותיה ☆ אורך ימים ושנות חיים ☆ יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרה ☆ אל תחזיק טובה לעצמן - כי לכך נוצרת ☆ אדם לעמל יולד - לעמל תורה נברא ☆ הקובע עתים לתורה נחשב כמי שלמד כל יומו לילו ☆ כל המקבל עול תורה - מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ

כו', שני חיי שרה, שחביב שנותיהם של צדיקים לפני הקב"ה בעולם הזה ובעולם הבא.

דאיתא (אבות פ"ב מט"ו) 'היום קצר והמלאכה מרובה' כו'. פירוש, שבכל עת ועת קצרה הזמן באמת מעבודה המוטל על הבריות. כי באמת הזמן הוא בכלל הטבע אשר הוא בצמצום וקצבה, ועבודת הבורא ית' הוא למעלה מכל זמן וקצבה, ומה העצה לזה.

אך מי שמתקן בכל עת כפי היכולת בידו, אז מתדבקים הימים בשורש העליון, וכשנמשך להם משורש שלמעלה מהטבע, ממילא אין מחסור. והתדבקות בשורש אי אפשר להיות רק כשהם תמימים. כי כל עוד שלא מילא האדם הזמן כפי היכולת בטבע, הימים חסירים לבוא להגיע אל השורש כמונן. זולת בעלי תשובה שנאמר עליהם 'בשעתא חדא' ו'ברגעא חדא' כו', והם מתדבקים תמיד בשורש העליון שהוא מקום בעלי תשובה.

כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים
'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה' (כג א). מובא במדרש רבה (פרשתן נח א) 'ויהיו חיי שרה מאה שנה'. 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה' (תהלים לו יח), כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים וכו'.

דבר אחר, 'יודע ה' ימי תמימים' - זו שרה שהיתה תמימה במעשיה. א"ר יוחנן, כהדא עגלתא תמימה. 'ונחלתם לעולם תהיה', שנאמר 'ויהיו חיי שרה', מה צורך לומר 'שני חיי שרה' באחרונה. לומר לך: שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא'. ויש להבין מה משמעות 'שנותם תמימים'.

שנותיהם תמימים
- מדובקים בשורש העליון

ובשפת אמת (פרשתן שנת תרל"ח ד"ה במדרש) ביאר זאת בזו הלשון 'במדרש, 'יודע ה' ימי תמימים כו' שנותיהם תמימים

אלא תבוא בת בתה של שרה שחיתה קכ"ז שנה ותמלוך על קכ"ז מדינות.

נראה לי ליישב, דאיך שיהיו כל שנותיה שווים, שבזכות כל שנה תמלוך מדינה אחת, וכי זכות יש לקטנה בת שנה או שנתים.

ויש לומר, זה שאמר הכתוב בשבחה של שרה בפרק אשת חיל – 'ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה', דלכאורה האי 'חק לנערותיה' מיותר, מאי אולמיה דנערותיה מטרף לכל ביתה.

אך הכי קאמר, שבשנותיה האחרונים קמה בעוד לילה ולא נתנה שינה לעין, והשלימה בה שנותיה של קטנות. ועל ידי זה שקמה בעוד לילה, ניתן 'חק לנערותיה', היינו אסתר, שעל ידי זה מלכה על קכ"ז מדינות אפילו נגד שנותיה של קטנותה,

לכן נאמר בפסוק 'שני' - חיי שרה', לומר, שהשנים נתדבקו בשורש הימים שלמעלה, כדאיתא בזה"ק פ' נח, לכל אדם יש שורש למעלה. וזהו נח נח כו'. וכמו כן הימים, כפי מה שיש לאדם בעולם הזה - יש לו כנגדם בשורש הארות מיוחדים לכל ימיו, והאדם במעשיו צריך לעורר כח השורש. והאמת, כי זה הכח מיוחד לבני ישראל, שיוכלו במעשיהם לעורר סיוע עליון שלמעלה מהטבע^א.

ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה

ויש להרחיב בזה עוד עם המובא בחתם סופר (פרשת ד"ה במ"ר ר"ע) בזו הלשון 'במדרש רבה, ר' עקיבא היה יושב ודורש והעם מתנמנם. בקש לעוררן. אמר: מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות.

א. אגב דברינו על עבודת הצדיקים להשלים את ימיהם ושנותיהם – שיהיו מתוקנים בלא פגם, מסופר במאור ושמש (פר' מסעי ד"ה והענין הוא) בזו הלשון 'וכן שמעתי מאדומו"ר הרב בוצינא קדישא איש אלקי מו"ה אלימלך צוק"ל, שאמר: שעשה תשובה על חטאת ימי הנעורים, וגם על מה שחטא בהיותו בבטן אמו וצער אותה אז'.

והדרך לעשות תשובה כמו הצדיקים, הוא על ידי הדביקות בהם, כמבואר במאור ושמש (שם) בזו הלשון 'ונהג, הגם שרוצה האדם לעשות תשובה על עבירה הגדולה הזאת, אי אפשר לו לעשות תשובה כראוי, מפני שאינו זוכר עבירות הקודמות לה שהביאוהו לידי עבירה זו. וגם אין התשובות שוות, ולא כל אדם זוכה לעשות תשובה שלימה מעומקא דליבא, ולבוא לידי תשובה עלילה.

והתקנה לזה, שידבק עצמו לצדיקי דורו, שהם בעלי תשובות אמיתיים ובכל רגע עושין תשובה, כאשר נודע וכו'. וכן דרך הצדיקים הקדושים אשר המה בארץ, שהומים יום ולילה על התשובה, ומורים להנלויים אליהם כיצד יעשו תשובה, וכמה דרכים ואופנים שונים בשערי התשובה. וכשבעל העבירה נותן אל לבו להתחבר אליהם, הוא נושא קל וחומר בעצמו, אם אלו שהם קדושים מנעוריהם - כך עושין תשובה על עבירה קלה שבידן. קל וחומר לאיש אשר גברו חטאיו ועברו ראשו. ועל ידי זה הוא נזכר כל חטאיו בכל עת ובכל רגע, ועושה תשובה עליהם מעומקא דלבא, וגם הצדיקים מורין לו דרכי התשובה ותיקונים'.

היה בשנה שלפני זה. לכן מחשב [כל השנה] ליום אחד.

הנה זהו פירוש הפסוק (כד א) 'ואברהם זקן בא בימים'. פירוש, אע"פ שהיה זקן, בא רק בימים ולא בשנים. כי אילו היה [חי] שנ"ד שנים, היה נעשה ממנו שנה אחת, אבל עכשיו כל שנותיו לא הגיע לשנה אחת שלימה, וקל להבין.

והנה שאול היה צדיק גמור כל ימיו, והיה בן 'ימים' ולא בן 'שנים'. אך במלכו חָטָא חָטָא אחד, וירד מזה ונעשה 'בן שנה במלכו', וקל להבין. וזה 'למען ירבו ימיכם', שיאריכו הימים ויהיה כל שנה ליום יחשב.

ונבוא אל המאמר שהתחלנו. שהיה קשה לחז"ל, מתחיל 'כי אורך ימים', א"כ מיירי בצדיק גמור שימיו ארוכים, איך אמר 'ושנות חיים', וכי יש לו שנים. כי זה לא שכיח שיחיה כל כך ימים – עד שיעלו לחשבון כמה שנות חיים.

והתירוץ על זה הוא, דמיירי בבעל תשובה שהשנים הבאות – אחר ששב המה ימים ארוכים באמת, אך אותן שכבר עברו – שחטא קודם והיו בבחינת 'שנים', ומתהפכים לזכויות, הם נשארו בבחינת

שהרי הושלמה על ידי לילות. ועל כן אותן אנשים שבקשו להתנמנם גם ביום, היה מעוררן, שהם היפוך מאמנו שרה – שגם בלילה לא שכב לבה מעבודת ה"ב.²

אורך ימים ושנות חיים

וראה חידוש נפלא בגדר 'ימים' ו'שנים' במשנת החתם סופר (יומא עא. ד"ה כי אורך), וזו לשונו "כי אורך ימים ושנות חיים וכו' (משלי ג ב), אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה. יש לומר כך, כי נדחקו חז"ל (לעיל כב:) בקרא (שמואל א' יג א) 'בן שנה שאול במלכו'. ולפי עניות דעתי, כי כל עוד שהימים מקודשים אזי הם מתאחדים זה עם זה יותר. לכן יומו של הקב"ה אלף שנים (בראשית רבה ח ב). כי אינן נפרדים זה מזה, והכל הולך על דרך אחד. ולולי שיש למעלה ששה מדרגות הידועים הנקראים 'ימי בנין' כל ימות עולם כידוע לידועים, לולי כן לא היינו מיחסים כלל פירוד ימים למעלה. ולכן אמר רבי טרפון (זבחים יז.) שכל הרגל נחשב ליום אחד לרוב קדושתו, וביו"ט של ראש השנה – יומא אריכתא לעוצם הקדושה.

והנה הצדיק הגדול, כל ימיו מתאחדים – מראש השנה עד ראש השנה, שאז מתעלה על כך לקדושה יותר מעולה מאשר

ב. שמעתי מפי הגה"צ רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א, שבכל יום ויום בחיי האדם נתקן חלק אחר משמו. וכגון: יהודי ששמו מנחם, בכל יום ויום בחייו נתקנות האותיות של שמו באופן הבא: בתחילה נתקנות האותיות מ' נ' ח' ס'. לאחר מכן נתקנות האותיות במילוי (מ"ם, נו"ן, ח"ת, מ"ם). ולאחר מכן נתקנות האותיות במילוי דמילוי (מ"ם מ"ם. נו"ן ואו"ן נו"ן. ח"ת יו"ד תי"ו. מ"ם מ"ם). וכן הלאה על זו הדרך (מילוי דאלפ"ן, מילוי דהה"ן, מילוי דיוד"ן), בכל מהלך ימי חייו, האדם מתקן ומשלים אות אחרת בשמו – על ידי תורה ומעשים טובים שעושה בכל יום.

זמן שהוא חי, הוא איש חי רב פעלים, ומוסיף חיות בכל יום ויום, וזהו 'יראת ה' תוסיף ימים'. והרשע אפילו לפי הנראה היה חי כמה שנים, אבל הוא זקן אשמאי, ואפשר כמה שנים נקצרו שהיו מתים, ואתה סובר שהוא בן שבעים ואפשר שאינו בן חמש שנים.

ועל הוספת ימים יום על יום, פירשו בזהר (ח"א דף קכט.) שעל זה כתיב (כד א) 'ואברהם זקן בא בימים', וכן 'ויקרב ימי' (יעקב) [ישראל] (שם מז כט). 'ויקרב ימי דוד' (מלכים א' ב א). כי כל יום ויום עלה לחשבון החיות. ועל כן נקראים תלמידי חכמים 'זקנים', כי בכל יום ויום הוא חי ונעשה זקן ביותר ממה שהיה אתמול⁷.

אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת

מעטה, עלינו לעמוד על תפקידנו בימינו ושנותינו, לדעת את אשר מוטל עלינו, בכדי שנזכה בסייעתא דשמיא למלא את ימינו ושנותינו כדבעי.

ונראה ללמוד תשובה לכך מדברי התנא (אבות פ"ב מ"ח) 'רבן יוחנן בן זכאי

'שנות חיים', וזהו שמתהפכים מרעה לטובה⁸.

יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה

וראה עוד מה שכתב השל"ה (שער האותיות אות תי"ו - תשוקה, אות י) 'בזו הלשון ועם זה פירשתי 'יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה' (משלי י כז). והוא תמוה, דהא חזינן הרבה פעמים הרשע מאריך ברעתו, והצדיק אבד. עוד קשה, למה הזכיר בצדיק 'ימים' וברשעים 'שנים'.

הענין, צדיקים נקראים 'חיים' ורשעים אפילו בחייהן קרויין 'מתים' (ברכות יח). והענין, אם נעשה פעולה טובה ביום, אז קנה זה היום חיות ודבקות לחיי הנצחיות, כי בחר בטוב, ואז קנה את החיים. וכשעשה פעולה רעה, אזי נתדבק בשורש המעשה, ואפילו יושב בטל לא טוב ולא רע, אזי לא קנה חיות. והנה הרשעים ימי חייהם הבל, ולפעמים כמה שנים אין עושה טוב, נמצא כל אלו השנים מוסיפים הבל הבלים וכולם מתים הם. והצדיק להיפך, מדקדק על כל יום ויום לקנות בו חיות, נמצא הצדיק כל

ג. עד כמה יהודי פועל בכל מעשיו - לטוב או למוטב, יש ללמוד ממה שכתב בעל הפלא יועץ (ערך הליכה) בזו הלשון 'הליכה יש בה סוד מרע, על דרך דכתיב (תהלים א א) 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים' וגו'. וכמו שאמרו (בבא מציעא קז.) שכשהולך לדבר מצוה - שרר פסיעות יש. ואמרו, שמכל פסיעה ופסיעה נברא מלאך אחד. גם את זה לעומת זה כשהולך לדבר עברה, וידיעת ההפכים אחת היא'.

ד. וממשיך (שם) 'ובזה מבוארים דברי יעקב אבינו, שאמר לפרעה (מז ט) 'ימי שני (חיי) [מגוריי] שלשים ומאת שנה מעט ורעים'. לישנא ד'מעט' קשה, כי איך שייך לומר, דלמא יחיה עוד אלף שנים. אלא יעקב דיבר דרך ענוה, אמר: ימי חיי שהייתי חי הם מאה ושלשים שנה, אבל אני מתיירא שהם מועטים מכח מעשים רעים, שהייתי מתנהג והולך לפעמים דרך רע חס ושלום, כך דיבר יעקב דרך ענוה'.

ובבית אלקים להמבי"ט (הקדמה ד"ה ולזה) הרחיב בזה וכתב, שכל אחד מקבל מן השמים כח ויכולת ללמוד תורה לפי תפקידו, ומי שאינו לומד לפי הכוחות שנתנו לו כדי שישג תכלית יצירתו, אזי ידונו אותו כמי שביטל תורה, הגם שחבריו למדו פחות ממנו, וזאת מכיון שהוא הוכשר לתורה יותר מהם – 'כי לכך נוצרת'.

אדם לעמל יולד - לעמל תורה נברא

ובגמ' (סנהדרין צט:) מובא 'אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שנאמר (איוב ה ז) 'כי אדם לעמל יולד', איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא. כשהוא אומר (משלי ט זכ) 'כי אכף עליו פיהו'

קבל מהלל ומשמאי, הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת'. הרי שתכלית יצירתו של יהודי, היא לימוד התורה.

ומכיון שכך, לאחר מאה ועשרים שנות חיים, תחילת דינו של האדם הוא על לימוד התורה, כמובא בגמ' (קידושין מ:): 'דאמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה'. וברמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"ה) פסק 'תחלת דינו של אדם, אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים: לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'⁷.

ה. ולהלן (הלכה ו) ממשיך וכותב 'מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה. לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן והיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה. ואם הרבית תורה - הרבית שכר, והשכר לפי הצער'.

ו. זו לשון המבי"ט 'ולזה אינו שבח לאדם שישבח עצמו במעשיו הטובים ובלמוד התורה וקיום מצוותיה, כי הוא ית' הכין טבעו לכך ביצירתו כמו שנזכר, והקדים טובותיו עמו מיום צאתו מרחם אמו בכל הצריך לו, בהיותו משולל מן הידיעה הצריכה לו, עד שגדל ונתיישב בשכלו והכיר כי מה היתה לו והשתדל להשכיל ולהטיב דרכיו לעבודת בוראו. ועל זה שנינו בפרקי אבות (פ"ב מ"ח) 'רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי, הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת'. הכוונה, כי גם שאמרנו שאין ראוי לאדם להשתבח במעשיו הטובים ובלמודו, איפשר היה שישבח עצמו כשלמד ועשה הרבה יותר מחבריו. הוא כי היתה לך הכנה טבעית מאת הא-ל-ית' ביצירתך יותר מהם, ולכך נוצרת כך, כדי שתרבה לפי כחך והכנתך. ולכן אל תחזיק טובה לעצמך, וכמו שאמר בן עזאי (יבמות סג:) שהרבה ללמוד יותר מקצת חבריו, כי חשקה נפשו בתורה, כי נפשו היתה מוכנה ומשתוקקת ללימוד התורה יותר מהם. וכל איש כפי כחו והכנתו חייב לעסוק בתורה אל יחסר המזג, כי אם יחסר מכדי יכלתו והכנתו, עתיד ליתן דין וחשבון ע"ז. גם כי למד הרבה יותר מחבריו, אם היתה הכנתו יותר ממה שלמדו וחבריו לא למדו כמוהו אלא שלמדו כפי כל הכנתם, יהיה להם יותר שכר ממנו, כי השלימו את חק הכנתם והוא לא השלימו, וכמו שאמרו ז"ל (קדושין מ:), כי תחילת דינו של אדם על ביטול תלמוד תורה, דכתיב (משלי יז יד) 'פוטר מים ראשית מדון'.

ולעבודתם ומאבדים טובה הרבה, שאם היה יכולת בידי הייתי אווחז את כל אחינו בני ישראל בצואר כסותם והייתי קושר אותם בכבלים של ברזל ובחבלי עבותות אהבת השי"ת שיעמדו זמן מועט ללימוד. ואפילו מי שאין לו ספר, יהא שומע כקורא וירויחו טובה הרבה. וכמו שבמשא ומתן וסחורה של העולם הזה, נמצא לפעמים שלוקח אדם חפץ בזול ומרויח בו הון עתק, כן הדבר הזה שבמעט שלומד מרויח הרבה יותר מאם יעסוק כמה שעות בנגעים ואהלות.

וגדול קביעות עתים לתורה, דהא קיימא לן (כתובות טו.) 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי'. ונמצא ה' יחשוב לו כאלו עוסק בתורה חצי היום. ורב חסד מטה כלפי חסד, 'וקבע את קובעיהם' (עיין בבא מציעא קיב.), שכר הרבה כאלו למדו כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו. ומי ראה כזאת ושמע כאלה ולא תאוה נפשו לזכות ללימוד זה ולהרוויח טובה הרבה".

- הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה. כשהוא אומר (יהושע א ח) 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיק', הוי אומר לעמל תורה נברא וכו'. 'נאף אשה חסר לב' (משלי ו לב), אמר ריש לקיש: זה הלומד תורה לפרקים, שנאמר (משלי כב י ח) 'כי נעים כי תשמרם בבטנך יכנו יחדו על שפתיך'.

הקובע עתים לתורה נחשב כמי שלמד כל יומו לילו

ומי שיושב על המחיה ועל הכלכלה, וחובת הפרנסה מכריחה אותו להתבטל מעסק התורה, הרי שאם הוא קובע את עתותיו לתורה - גם כשנראה לו שהוא יבוא על ידי כך להפסד, אזי הקב"ה מחשיב לו כאילו הוא מילא את יומו ולילו בלימוד התורה, כמובא בפלא יועץ (אות ק) - ערך קביעות עתים לתורה, והא לך לשונו המופלאה 'וצר לי על רבים מאחינו בני ישראל שהם להוטים אחרי התווה, ועד שלא נגמרה התפלה בורחים להם לפעולתם

ז. מסופר בספר מעשה איש (ח"ד עמוד טט), שהחזו"א פעם ראה שני בחורים שמתבטלים מלימודם, ואמר להם: מתיקות התורה כמה גדולה היא, נעימות התורה ואי אפשר להשיג את זה. ולהגיע לזה רק אחר שקידה של שלוש וארבע שעות ברציפות בלא הפסק, בלי זה אי אפשר אפילו לצייר מהי הרוחניות הזו, וק"ו אחר חמש שעות כמה רוממות יש, איך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת להפסיק את הרציפות ולהפסיד בידיים נועם כזה, כמו קדירה המתבשלת, להוריד מן האש ליתן להתקרר ואחר כך להשיבה. המשיך החזו"א: ואחר שש שעות של לימוד שוכח האדם מכל העולם ועניניו ומתדבק בדברים רוחניים. (כאשר סיפרו זאת השניים, אמרו בהשתוממות, כיצד החזו"א תיאר זאת בעיניים מאירות ותנועות ידיים למעלה כאילו מתנתק הוא מכל הסובב אותו). ואחר שבע שעות האדם מרגיש קרוב להקב"ה ואין לו מהנאות העולם כלום ומתמלא שמחה. ואחר שמונה שעות אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של תאוות וחומריות, וכולו משתוקק לאלוקיו, ואחר תשע שעות כולו קדוש למעלה למעלה, ואחר עשר שעות, עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו'.

ח. מעין זה מצינו שכתב האור החיים בספרו חפץ ה' (ברכות כח:), וזו לשונו 'והנה כאשר האדם

ולא היה צריך ליגיעה. אבל אחר החטא – שנעשה כתנות עור, והוא מסך המבדיל, צריך ליגיעה רבה, והיינו 'בזעת אפך' וגו'. ונראה, שהיינו 'מיץ אף' (משלי שם), והבן.

ואם כן, אף שהגזירה והקנס נקנס על כל בני אדם, הנה אותן שתורתן אומנותן, שוב אין צריכין לשום השתדלות לטרפם, לפי שנתקיים בהו הגזירה בעמל התורה. וההיפך באלו שפורקין לגמרי עול התורה מעל צווארם, צריכין ליגע בהשתדלות טרפם מכוח הגזירה והקנס הקדום. והבינוניים, זה משלים את זה, והבן. וזה דברי [הגמ'] (סנהדרין צט.) "אדם לעמל יולד" (איוב ה ז), ואיני יודע לאיזה עמל, והבן, כי הבחירה ביד כל אחד באיזה עמל שיבחר. וזה אמרם (אבות פ"ג מ"ה) 'כל המקבל עליו עול תורה' - יותר מהנהוג, 'מעבירין ממנו' – לגמרי. וההיפך בהפורק, דהיינו אף הנהוג – וכו'.^ט

כל המקבל עול תורה - מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ

אכן, מצינו את דברי התנא (אבות פ"ג מ"ה) 'רבי נחוניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ'.

ובישמח משה (פר' בשלח) ביאר את דבריו בזו הלשון 'כי הנה להבין בדברי תורה צריך יגיעה רבה, כמו שדרשו בפסוק 'זאת התורה אדם כי ימות באוהל', וכמו שדרשו דבי ר' ינאי על הפסוק (משלי ל ג) 'כי מיץ קֶלֶב' וגו'. עיין כל זה במסכת ברכות (סג:).

והדעת נותן, הכרח היגיעה נתחדש אחר החטא, כי מקודם היה כתנות אור, דהיינו שלא היה מסך המבדיל בינו לבין התורה אור, ונתעצם בעצמות התורה

קובע עת ללמוד בתורה והוא עומד והולך לצרכי פרנסתו, אגן סהדי דהעמדתו ולכתו הוא לסיבת מכשירי הלימוד, ד'אם אין קמח אין תורה', אם יהיה ברעב, כלי מלאכה הצריכים לעבודת ה' קָלִים וליתנהו. והנה הוא הולך לחזק ולהכין הפְּלִים הצריכין למלאכת הקודש - כדי ללמוד העתים ההם, ונמצא מכשירי הדבר נידון כדבר עצמו ומעלה עליהם הכתוב כאילו לומדים כל היום. ולזה אמר 'שאנו משכימים לדברי תורה', פירוש וקובע עתים לתורה, בכל בוקר מקדים עבודת האדון ב"ה והולך לעסקו, אפילו הכי יש לי להודות להקב"ה שאני משכים לדברי תורה ואינו משכים לדברים בטילים, והצער שאני סובל להשכים, הרי גם הם סובלים כנגדי. אלא דה' הגדיל חסדו לי, אני עמל פירוש, לא מיבעיא מה שאני עוסק בתורה, אלא אפילו העמל שהוא דכותיה דיושבי קרנות, דהיינו כשאני עוסק בעניני העולם הזה כדי להרויח מה לאכול ולשתות, יש לו שכר עליו, כמו שביארתי. משא"כ הם היושבי קרנות שאינם קובעים עתים לתורה, כל עמלם לריק כי אינם קובעים עתים ללמוד, לומר כי כל יגיעם הוא מכשירי אותו העת ולקבל על יגיעם שכר, ולזה אמר 'ואינם מקבלים שכר' וכו'.

ט. וראה מה שכתב החפץ חיים (שמירת הלשון ח"א שער התורה פ"ג) בזו הלשון 'ובאבות איתא 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו כו' ועול דרך ארץ'. ודע, דממה שאמרו 'המקבל' עליו עול תורה, ולא אמרו שתם כל הלומד תורה, משמע דוקא אם מקבל על עצמו 'עול התורה' -

'הוא ישלח מלאכו לפניך' – סיוע המלאכים לקיום המצוות

☆ הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני ☆ בדרך שאדם רוצה לילך בה - מוליכין אותו ☆ ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ☆ חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם ☆ ויהי באשמורת הבוקר ☆ 'הבא ליטהר מסייעין אותנו' - נשמות הצדיקים שהתעברו בו בעת קיום מצוותו ☆ מלאכי השרת מלווים את ה'נשמה יתירה' מהעולם העליון אל העולם הזה

הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני

כששלח אברהם אבינו ע"ה את אליעזר עבדו להביא את רבקה, ברך אותו ואמר לו (כד ז) 'ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת, הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם'. ונראה ללמוד מפרשה זו על העזר והסיוע האלוקי לכל יהודי ויהודי החפץ לעשות את רצון בוראו, שהקב"ה מסייע בעדו ושולח לו את מלאכיו - בכדי שיצליח למלא את תפקידו ולעשות רצון קונו וחפץ צורו.

מצינו מרבינו בחיי על הפסוק (כד טו) 'ויהי הוא טרם כלה לדבר', שכתב בזו הלשון 'יש להתבונן בתוספת מלת 'הוא', כי היה הכתוב ראוי לומר: 'ויהי ככלותו לדבר'. אבל מלת 'הוא' שמו של הקב"ה. וכן

(תהלים ק ג) 'הוא עשנו ולו אנחנו', (במדבר יח כג) 'ועבד הלוי הוא', נרמז בלשון 'הוא', כי היה עמו סיוע אלקים בשליחות ההוא ע"י המלאך שהתפלל עליו אברהם: 'הוא ישלח מלאכו לפניך'. ורמזו לך הכתוב כי המלאך קדם לפניו, ועד שלא הספיק לגמור את הדבר, כבר היה שם המלאך על עין המים להזמין לו את רבקה. הוא שאמר 'והנה רבקה יוצאת', כי מלת 'והנה' לשון זמון הוא, ומיד 'וירץ העבד לקראתה', ממה שראה שעלו המים לקראתה, כמו שדרשו רז"ל (ב"ר סו), ואז התבונן העבד ממה שדבר לו אברהם כי מלאך השי"ת עמו, וכן ספר הוא לבני הבית שאמר לו אברהם הוא 'ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך' (כד מ).

בדרך שאדם רוצה לילך בה - מוליכין אותו

והנה ידוע מאמר חז"ל (מכות י): 'בדרך שאדם רוצה לילך בה - מוליכין אותו', כלומר, כאשר יהודי בוחר ללכת

שלא להתרפות ממנה בשום אופן, כשור שנותנין עליו העול, כמ"ש (עבודה זרה ה): 'תנא דבי אליהו, לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאו'. ואז אפילו אם היה עליו כבר עול מלכות ועול דרך ארץ, מעבירין ממנו. וכל שכן שהקב"ה מסבב שלא ינתן עליו, ובזה יוסרו כמה קושיות שעל מימרא זו.

י. עפ"י יסוד זה מבאר רבינו בחיי את שינויי הלשונות בהגן פסוקי, שלפעמים אליעזר נקרא

'מדריכך' - הוא מלאך שאתה מדריכו, בדרך זו תלך כפי דעתך ורצונך.

הרי ששורש הכל הוא הרצון, שעל ידי רצון טוב להיות 'בא ליטהר', נבראים מלאכים ש'מוליכים אותנו' לדרך הטוב. וממילא למדנו, שככל שיהודי מתחזק ברצונו יותר ויותר, כך מתרבים ונבראים עבורו מלאכים ש'מוליכים' אותו לטובה. אך אם חלילה נאבד מהאדם הרצון הטוב, וכן באופן שעיקר רצונו נובע מקנאה או כבוד, ייחסר ממנו סיוע המלאכים שיוליכו אותו אל הטוב, כיון שהוא עצמו לכתחילה לא בחר ללכת לשם^א.

ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחוריהם

והנה כשיצאו ישראל ממצרים והיו בדרכם לים סוף, נאמר (שמות יד יט) 'ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל

בדרך הטוב - מן השמים מסייעין אותו ומוליכים אותו בדרך העולה בית א-ל.

ובמהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה בדרך) כתב על דברי הגמ' הללו חידוש נפלא מכבשונו של עולם, וזו לשונו "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו" כו'. עיין בזה במפרשים, ואענה גם אני חלקי. דלא קאמר שמוליך אותו הקב"ה, אלא 'מוליכין אותו'. והוא ע"פ מה שכתבנו בכמה מקומות, שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו - אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר: 'בדרך שאדם רוצה לילך' - שהרשות בידי האדם ממנו ית' ברוך הוא, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו וכו'. ואמר, דכתיב (ישעיהו מח יז) 'אנכי ה' אלקיך מלמדך להועיל וגו', כי כל מצותיו ית' ברוך הוא, אינו מלמדך רק להועיל ולטוב לך, אבל

'עבד' ולפעמים נקרא 'איש'. וזו לשונו 'מפני זה תמצא כי מן העת הזאת שהוברר לו כי המלאך עמו, הוא נקרא בפרשה 'איש', כי עד עתה קראו בשם 'עבד': 'וישם העבד', 'ויקח העבד', 'וירץ העבד'. מכאן ואילך נקרא 'איש' על שם המלאך שהיה עמו ונקרא 'איש', וכענין שכתוב (דניאל ט כא) 'והאיש גבריאל'. 'ויאמר האיש נסעו מזה' (לז יז), על דעת רז"ל. ועל כן יקראנו על שם המלאך ההולך עמו. והתחיל לומר (כד כא) 'והאיש משתאה', כלומר מתעכב ושוהה בשבילה, כי היה מתכוון ומתבונן בענין המלאך שהוטח עליו, מתוך שהיה רואה הצלחת המעשים. ומזה יזכירונו הכתוב בשם 'האיש': 'ויקח האיש', 'ויקוד האיש', 'כה דבר אלי האיש', 'ויבא האיש הביתה'. וכאשר הרשו אותו לבן ובתואל לקחת את רבקה ואמרו (כד נא) 'הנה רבקה לפניך קח ולך', שהוא גמר השליחות. והתימת הצלחת הדרך חזר העבד לקדמותו, והזכירו הכתוב בלשון 'עבד' כמבראשונה. הוא שאמר (להלן פסוק כג-סו) 'ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב, ויקח העבד את רבקה וילך, ותאמר אל העבד, ויאמר העבד, ויספר העבד ליצחק'.

יא. מטעם זה גדולה מעלת 'מבקש ה' יותר ממי שהוא עליו ויש בו כישרונות מיוחדים, וזאת משום שעל ידי מעשיו ודיבוריו בבקשת הטוב, הריהו בורא מלאכים שסייעוהו לעלות במעלות התורה והעבודה, משא"כ מי שיש לו את הכישרונות והכלים להצלחה בתורה, אך אינו 'מבקש', יש לו פחות סייעתא דשמיא, שהרי אין לו מלאכים שילוו אותו.

החסד הקב"ה מסתכל במה שעתידין להטיב.

וזה 'ויסע מלאך האלוקים', אעפ"י שבעבר יש דין, אבל המלאך הטוב של 'נעשה ונשמע' ההולך לפניו – מה שעתידין לברוא מצד מעשיהם הטובים ומחשבתם הטובה עכשיו, כי ישראל שמעו מפי משה שהולכים לקבל את התורה וקבלו עליהם את זה. ולכן מה שלעתידי יהיו טובים מזה, כבר נברא ממנו המלאך הגואל, 'וילך מאחריהם' – כאילו כבר קיבלו את התורה וכו'.

וזה מה שאמרה אסתר (מדרש תהלים כב ב) 'א-לי בים, א-לי בסיני, למה עזבתני', היינו, כי אעפ"י שעם ישראל ח"ו נתחייבו כליה בימי המן, אולם כמו בים ראית מה שעתידין לומר 'נעשה ונשמע' בסיני, כן גם עתה יש לך לראות מה שעתידין להיות 'קיימו וקבלו', וכמבואר אצלנו בדרושי פורים'.

ונראה למצוא מקור לדבריו מדברי המהרש"א הנזכרים 'שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו, אם לטוב אם לרע. ועל כן אמר 'בדרך שאדם רוצה לילך' - שהרשות בידי האדם ממנו ית' ברוך הוא,

וילך מאחריהם, ויסע עמו עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם'. ובאמרי אברהם (להגה"ח ר' אברהם אנגלרד זצ"ל, פר' בשלח אות כ) דייק את הפסוק הנזכר, שאותו מלאך שהלך לפניו הלך לעמוד מאחוריהם, והקשה על כך בזו הלשון 'לכאורה אין מובן למה עשה הקב"ה כן, וכי חסר לו מלאכי מעלה לשלוח מלאך לפניו ולאחריהם, והלא כתיב 'כי אין מספר לגודליו רב ורבבן ישמוניה' (עיי' דניאל ז י).

אך הנראה, יבואר הדבר כמו שכתבתי בפר' וישלח על הפסוק (לב ד) 'וישלח יעקב מלאכים לפניו', היינו במה שיעקב עתיד לעשות טוב וחסד. כי על העבר היה יעקב אבינו ע"ה חושב, כי 'קטונתי מכל החסדים' (שם לב יא). וכן כאן ידוע שהיה קטרוג גדול על העבר, ולכן אמרו במכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל פר' ד' ד"ה ויסע מלאך) מלאך ה' אין כתיב כאן – כמו בהגר, מפני כי ישראל היו נתונים בדין באותה שעה, עיין שם. ואך הקב"ה ידע שעתידין לומר 'זה א-לי', וכן עתידין לקבל את התורה, וכמבואר במדרש וכו'. וכיון שעתידין לקבל את התורה ועתידין לומר 'זה א-לי', לכן 'ראה ראיתי' (שמות ג ז). וכן כתיב (שמות ג יב) 'כי אהיה עמך וגו', בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים', שבמדת

ובענין זה מסופר על אחד שבא אל ראש ישיבת נובהרדוק ושאל אותו, מי הוא הבחור המתמיד הגדול ביותר בישיבה, והשיב לו ראש הישיבה על בחור פלוני. וכששאלו מי הוא הבחור העילוי שבישיבה. השיב לו ראש הישיבה על בחור אלמוני. וכששאלו מי הוא הבחור שמצטיין מאוד ביראת שמים. השיב לו ראש הישיבה על בחור שלישי. אמנם, כששאל אותו מי הוא הבחור המושלם והטוב ביותר. השיב לו ראש הישיבה על בחור אחד שהיה 'מבקש ה"'. לימים נודע ונתפרסם שמו של אותו בחור 'מבקש ה', שהיה הגאון הסטיפלער זצ"ל אשר האיר את קהילות יעקב בתורתו וקדושתו.

עושה בורא לו מלאך. וקאמר דבהנך ג' מצוות הסובבים לאדם, בורא לו מלאך דוגמתן להיות חונה סביבו לחלצו ולשמרו מחטא²¹.

וראה את מתק לשונו של הרמב"ם (סוף הל' תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ו הי"ג) 'חייב אדם להיזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם - שמו של הקב"ה, ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים.

אמרו חכמים הראשונים: כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר (תהלים לד ח) 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם', בריך רחמנא דסייען'.

שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של אדם 'מוליכין אותו' - אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו²².

חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם בנוסף למלאכים שמתלווים לו לאדם מחמת שליחותו למצוה, וכן המלאכים שנבראים מחמת רצונו הטוב של יהודי. בשעה שיהודי מקיים את המצוה, נבראים מלאכים נוספים לשמרו ולהצילו מן החטא, וכמובא בגמ' (מנחות מג:): 'רבי אליעזר בן יעקב אומר: כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא, שנאמר (קהלת ד יב) 'החוט המשולש לא במהרה ינתק, ואומר (תהלים לד ח) 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם'.

ובמהרש"א (חידושי אגדות שם) כתב 'ומייתי נמי הכי מקרא 'דחונה מלאך ה' סביב' וגו', כמ"ש דכל מצוה שאדם

יב. ולהיפך, מצינו בדברי יואל (פר' משפטים ד"ה ונראה ליישב) שכתב 'וכמו שפירשו מאמר הכתוב (תהלים יט) גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי, שיצילו השי"ת מעוונותי ופשעים. 'אז איתם וניקיתי מפשע רב', שלא יהיה המזיק הנברא מהפשע שלי, בבחינת רב ושליט עלי'.

יג. וראה מה שכתב בעל דגל מחנה אפרים (פר' משפטים ד"ה ויאמרו כל) 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' (שמות כד ז). יש לומר בזה על דרך שאמר הרב המוכיח מפולנאה ע"ה על פסוק (תהלים קג כ) 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו', על דרך שהיה הבית יוסף עושה לו מלימודו מלאך מן השמים - שהיה מגיד לו סתרי תורה (כידוע מספרו מגיד מישרים). וזהו פירוש הפסוק 'גבורי כח', היינו הצדיקים שהם מתגברים על יצרם, 'עושי דברו', היינו שעושים ופועלים 'דברו', היינו מן הדבור נעשה אחר כך 'לשמוע בקול דברו' שנברא מלאך השומע אחר כך בקולו ולומד ממנו, עד כאן דבריו הקדושים. וזהו יש לומר גם כן כוונת דבריהם 'כל אשר דבר ה' נעשה', היינו שנפעל מן הדבור, 'ונשמע' שנהיה אחר כך 'נשמע' בקול של הדיבור, כנ"ל אצל הבית יוסף, והבן'.

צדיק, ומכאן ואילך מתווסף בקרבנו כח וחיות לעבוד את ה' ביתר שאת וביתר עוז, וכפי שכתב התפארת שלמה (פר' ויחי ד"ה ועשית עמדי) בזו הלשון 'דהנה נודע בספרים, כי יש אשר האדם זוכה לנשמה גבוהה מאד מיד בשעת תולדתו. ויש אשר אחר כך ע"י עשיית איזה מצוה בכוונה טובה מתעבר ודבק בו איזה נשמה גבוהה, והכל ידוע ליודעי חן. והנה בכוונה טובה על ידי נשמות האלו אשר נתעברו בו, מוסיף כח וחיל בעבדות הבורא, כי המה עומדים בעזרו. וזה שאמרו 'הבא לטהר מסייעין אותו', פירוש, הנשמות האלו מסייעין אותו לעבודת הבורא. וכן אמרו 'המתחיל במצוה, אומרים לו: גמור'. מי הוא האומר לו. אך הנשמות האלו אשר קנה, הם המעוררים אותו ואומרים לו 'גמור'. וזה פירוש המשנה באבות 'הי ביתך בית ועד לחכמים', כמו שנאמר 'בחכמה יבנה בית' הוא הנפש, ורוצה לומר, תכין נפשך בהמצות ותזכה לנשמות רבות של חכמים, כמו שמצינו אצל הר"י מיגאש, [ש]היה בו כמה נשמות מתנאים, כמבואר בהאר"י ז"ל, ואז תהיה 'שותה בצמא את דבריהם' - תעשה המצות בחשק רב, כי יעוררוך^{טו}.

ויהי באשמורת הבוקר

מעין זה מצינו בזה"ק (פר' ואתחנן רסה), על מי שקם בחצות לילה ולומד תורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין ומתעטף בציצית. שכאשר הוא יוצא מביתו ונפגש עם המזוזה, מתלווים אליו ארבע מלאכים ששומרים עליו בדרכו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: 'הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לבריה דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא' ורוח הקדושה שורה עליו, והשכינה מكرרת ואומרת עליו (ישעיה מט ד) 'ישראל אשר בך אתפאר'^{טז}.

'הבא ליטהר מסייעין אותו' - נשמות הצדיקים שהתעברו בו בעת קיום מצוותו

עד כאן הבאנו והרחבנו בענין סיוע המלאכים בשליחות המצוה, וכן על המלאכים שנבראים ממעשה המצוה עצמה, אשרינו מה טוב חלקנו שאנו זוכים במחשבותינו בדיבורנו ובמעשינו לברוא מלאכים משרתי עליון. אכן, בר מן דין, לפעמים בשעת קיום איזו מצוה כראוי, זוכה מקיים המצוה שתתעבר בו נשמת

יד. זו לשון הזוהר 'אמר ר' שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא וקם ואשתדל באורייתא - עד דנהיר צפרא, בצפרא אנח תפילין ברישיה ותפילין ברשימא קדישא בדרועיה, ואתעטף בעטופא דמצוה ואתי לנפקא מתרעא דביתיה אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתיה, ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמיה ונפקין עמיה מתרעא דביתיה ואוזפי ליה לבי כנישתא ומכרזי קמיה: 'הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לבריה דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא, רוחא קדישא שריא עליה, אכרזי ואמר (ישעיה מט א) 'ישראל אשר בך אתפאר'."

טו. מדברי התפארת שלמה (פר' תזריע ד"ה אדם כי יהיה) למדנו, שעבדור נשמת הצדיקים שייך רק במי שמקיים את המצווה שהיתה שייכת במיוחד לשורש נשמת אותו צדיק. וזו לשונו 'ולזה לא מצינו רק אצל אהרן ואצל אברהם אבינו 'תלמידיו של אהרן' ו'תלמידיו של אברהם

**מלאכי השרת מלווים את הנשמה
יתירה' מהעולם העליון אל העולם
הזה**

והנה בבוא שבת קודש, אנו אומרים למלאכי השרת מלאכי עליון 'שלום עליכם וכו' צאתכם לשלום'. ובשם משמואל (פר' כי תבוא שנת תער"ב ד"ה יש ליתן) גילה לנו את סוד הדברים, מי הם המלאכים שאומרים להם 'שלום עליכם' ומי אלו המלאכים שאומרים להם 'צאתכם לשלום'.

וזן לשונו 'יש ליתן טעם מה שאנו אומרים 'צאתכם לשלום', שלכאורה בלתי מובן מה איכפת לנו אם ישארו בעת הקידוש והסעודה. ונראה, דהנה בתיקוני הזוהר, כי הנשמה היתירה שבאה בשבת מלוים אותה מלאכים מעולם העליון. ויש לומר, כי לאלו המלאכים אנו אומרים 'שלום עליכם', ושני מלאכי השרת המלוין לאדם המזכרים בש"ס שבת (ק"ט): הם המקבלים הנשמה היתירה מן המלאכים הנ"ל. ובטעמו של

אבינו', כי להיות הקדושים הללו הם מבחינת החסד. ובחינת החסד הוא מתפשט אל כל הנלווים אליהם בבחינה הזאת. וזה שאמרו (ברכות ו'): 'אלקי אברהם בעזרו', להיותו בחינת החסד, כמו שנאמר (יה יט) 'למען אשר יצוה את בניו וביתו אחריו', כי בחי' החסד מתגבר עם בניו. כמו שמצינו בהמעשה של האר"י ז"ל עם הבעל מדרש שמואל, שנתלבש בו נשמת ר' פנחס בן יאיר. להיות כי ר' פנחס בן יאיר גם הוא היה משורש בחינת החסד, כמובא בזוה"ק. והמדה הזאת מתפשטת ומתדבקת לכל המקיימה במהרה'.

וכך יש ללמוד מן המסופר בספר תפארת היהודי (על היהודי הקדוש זיע"א, אות קמא) בזו הלשון 'פעם אחת היה לומד הרב הקדוש היהודי ז"ל עם תלמידיו הגאונים הקדושים שיעור גפ"ת והיה לומד שם גם כן בחור מופלג מעיר פרשיסחא, והבחור ההוא היה יתום מאביו רחמנא ליצלן. ופעם אחת באמצע הלימוד התחיל הרב הקדוש להעמיק בעיון באיזה ענין שהיה קשה לו, ומחמת שהבחור ידע דרכו בקודש שבכל פעם שהוא מתחיל לעיין אז הוא שוהה איזה שעה בעיונו ובדביקות עצומה, לכן הרהיב הבחור עוז בנפשו לילך לבית אמו לאכול, כי היה לו חלישות הלב. ואחר אכלו בחפזון, אז קם במהירות לרוץ לבית הרב הקדוש. וכאשר כבר אחז בדרכו, קראה לו אמו שיעלה לעליית ביתה ויוריד לה חבילת שחת שהיתה צריכה אז, ולא רצה לילך בחזרה כי היה נחפז אולי כבר התחיל רבו הקדוש ללמוד. ובאמצע הדרך נתישב בלבו, הלא עיקר הלימוד הוא רק לשמור ולעשות, וכעת כאשר בא לידו מצות כיבוד אם לא יקיים (בתמיהה). לכן רץ במהירות ועשה רצון אמו. אחר כך כאשר פתח הדלת של בית הרב הקדוש היהודי זלה"ה, אז הקיץ הרב הקדוש מעיונו וקם מלא קומתו ונתמלא שמחה, ושאל להבחור איזה מצוה עשה כעת, מחמת שבבואו להבית אז ראה את האמורא הקדוש אביי שנתלווה עמו ותיכף נתישב לו הקושיא.

וסיפר לו הבחור כל המאורע. ואמר הרב הקדוש לתלמידיו, שזה היה מחמת שאביי לא היה לו אב ואם כידוע, שלכן נקרא שמו אביי, על שם הפסוק (הושע יד ד) 'אשר בך ירוחם יתום', ולכן דרכו, שאצל מי שמקיים מצות כיבוד אב הוא נעתבר בו והולך עמו להיות לו חלק במצוה, והוא הגיד לו אז התירוץ מהקושיא'.

של מעלה, ומלאכים אלו מוסרין אותה למלאכים שלמטה המלוין את האדם עד בואה להאדם. והם בדמיון שלוחי האב עם שלוחי הבעל בש"ס כתובות (מח:), שמלאכי השרת של מעלה נקראים שלוחי הבעל, והנה במשנה שם 'הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל - הרי היא ברשות האב', על כן אנו אומרים לשלוחי האב 'צאתכם לשלום', ודו"ק^{טו}.

דבר הצורך למלאכים, כי לגודל מעלת הנשמה, לירד לעולם הזה צריכה לאמצעי, וכמו שכתוב בספר מלכיאל, כי הזמן שבבטן האם שנר דלוק על ראשו ומלמדין אותו כל התורה כולה, הוא ממוצע בין עולם העליון לעולם הזה. וכמו כן נשמה החוזרת לעולם עליון, צריכה לאמצעי והוא גן עדן התחתון. כן יש לומר בנשמה היתירה, שבראשונה נמסרת למלאכי השרת

טז. מדי דברנו בענין ירידת נשמת האדם בעת לידתו, ובענין ירידת הנשמה יתירה בשבת בערב, נעתיק את המובא במנות הלוי על מגילת אסתר (א-ה) בזו הלשון 'שהיו הניגון והמושיק"ה דבר יערב לנפש, לסבת היותה מורגלת בשמע זה בהיותה במרום, כנודע למי שלא יכחיש פשוטן של מקראות ואמיתתן. ומלאכי מרום פותחים את פיהם, מברכין משבחין מפארין וכו' בשפה ברורה וכו'. 'ואשמע את קול כנפיהן וגו' (יחזקאל א כד). ויש אנשים יערב עליהם כל כך - עד אשר יתבטלו חושיהם לבל ידעו איפה הם. ויש מהם תקפוץ עליהם שינה, כי תתבודד הנפש לשמוע אל הרנה - עד שתנוח הגוף יהיה כלא היה וישן וירדם, כמו בקטנים יונקי שדים כי לא ישנו אם לא ישמעו את קול הרנה. וכשומעם, ינוחו על משכבותם וערבה שנתם, להיות צלצל הקול והנועם עדיין נקבעת בנפשם - למיעוט זמן היפרדם ממנו. וכן יקרה לחולים, כי בהחלש הכחות החומריים ינשאו הנפשיים לעומתם. וכל שכן שישב האדם הבריא מבלי אכול ושתה, בשומעו את הקול'.

ובספר מעבר יבק (שפתי צדק פרק לא) כתב בזו הלשון 'והנשמה נהנית מהניגון, לפי שהיא רגילה בניגונין - בשיד של מלאכי השרת ושיד הגלגלים. ובהיותה בגוף ושומעת ניגון, נהנית כמו שהיתה רגילה בהיותה דבוקה ביסודה. ומרוב הערבות ראויה לשרות עליה רוח אלוקים - כפי הנהגה ויסודה הראשון'. עוד איתא בספר מעבר יבק, שישנו היכל גנוז שאינו נפתח אלא על ידי נגינה. וזו לישנו 'ואמר, כי יש היכל למעלה גנוז - שאינו נפתח אלא בניגון, וליה כיוון אלישע בשלש ניגונין שניגן'.

ולקחת אשה לבני ליצחק – פרשת שידוכו של יצחק

★ ואברהם זקן בא בימים ★ ואשביעך בה' וכו' לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני ★ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני ★ אשר אנכי יושב בקרבם ★ כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ★ ואמרה שתה וגם גמליך אשקה - אותה הוכחת לעבדך ליצחק ★ ותאמר אליו בת בתואל אנכי ★ מה' יצא הדבר ★ תפילה ותחנונים לה' למצוא את השידוך הנכון והטוב

אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם. ומדוע עשה כן, ביאר רבינו בחיי (הני"ל) בזו הלשון 'ולא רצה לשלוח שם העבד בלתי שבועה, פן ימות טרם שיחזור מן השליחות, ועל כן השביע את עבדו. כי ידע ביצחק שישמע לעצתו ולא יעבור על דברי פיו. ומה שלא השביע בזה ליצחק, לפי שאילו השביעו, היה העבד מרמה אותו בטענותיו ותחבולותיו 'כי כנען בידו מאזני מרמה' (הושע יב ח), ולחזק הענין יותר השביע את העבד'.

ולכאורה עדיין צריך ביאור מה היה צורך לשבועה בכגון דא, הלא אליעזר היה בדרגה גבוהה מאוד, וכמובא במדרש רבה (פרשתן נט ח) 'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. 'המושל בכל אשר לו', שהיה שליט ביצרו כמותו'. ובגמ' (יומא כח:) מובא 'אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בשיבה היה וכו'. אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. הוא דמשק אליעזר - אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים'.

ואברהם זקן בא בימים

'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו וכו', כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק' (כד ב-ד). פרשה זו יפה נדרשת ומאלפת בינה בסוגיית השידוכים, מה עיקר ומה טפל, וכן באיזה אופן נכון וראוי להתנהג.

ראשית כל למדנו מאברהם אבינו ע"ה, שהאחריות מוטלת על האב והאם לדאוג להמשך הדורות, ולפיכך כשאברהם נעשה זקן, דאג על כך שעדיין לא השיא את יצחק, וכלשונו של רבינו בחיי (פרשתן כד א) "ואברהם זקן בא בימים", באר הכתוב, כי מצד שהיה זקן, פחד על עצמו פן ימות טרם השיאו את יצחק"י.

ואשביעך בה' וכו' לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני

והנה בתוך הדברים השביע אברהם אבינו ע"ה את אליעזר עבדו, ואמר לו: 'ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ,

יז. דבר נפלא שמעתי מפי כ"ק מרן הברך משה זיע"א, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ב.) 'רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יציאת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני וכו'. ומי הוא אשר שומע את אותה בת קול, הרי בודאי שהבת קול אינה יוצאת לחינם בלי שישמעוה. אלא בשעה שהאב והאם ממלאים את חובת ההשתדלות ומחפשים שידוך לבנם או ביתם, 'דער שידוך וואס ציהט זיי, דאס איז דער בת קול'.

"אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני".
 הזהירו בשבועה שלא יקח אשה לבנו
 מבנות כנען הזרע המקולל, לפי שהאשה
 מוכנת לפורענות תטה את האדם לצדה, כי
 כן עשתה אם כל חי. וכמו שידוע מענין
 שלמה ע"ה בנשים נכריות, שנשא עמוניות
 מואביות צידוניות חתיות, שהעיד עליו
 הכתוב: (מלכים א' יא א) 'נשיו הטו את לבבו'.
 ועל כן הוקבע בישראל מנהג לקרוא פרשה
 זו לחתן ביום חתונתו, להזכיר העם שיזהר
 בנשואיו, ושלא יקח אשה לשם יופי, שהרי
 הכתוב אומר (משלי לא ל) 'שקר החן והבל
 היופי'. ולא לשם ממון, כי הממון עשה
 יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים, ולא
 לשם שררת הקרובים ובני משפחות, שיהיה
 נעזר בהם ויוכל להשתרר, לפי שהוא נכשל
 ונענש בכל אחת ואחת משלש כוונות אלו.
 אבל יצטרך שתהיה כוונתו לשם שמים
 ושידבק במשפחה הגונה, לפי שהבנים
 נמשכים במדותיהם בטבע אחר משפחת
 האם, כי כן טבע הייץ להיות טעמו נמשך
 אחר הכלי אשר עמד בתוכו^ט.

אלא שבדברים שיש להם נגיעה אל האדם
 ומשפחתו, לימדנו אברהם שלא
 לסמוך אפילו על מי ששליט על יצרו והוא
 דולה ומשקה מתורתו, וכפי שבאמת ניסה
 אליעזר לשכנע את אברהם שיקח את בתו,
 כמובא במדרש רבה (פרשתו נט ט) בזו הלשון
 "ויאמר אליו העבד, [אולי לא תאבה האשה
 ללכת אחרי וכו']", הדא הוא דכתיב (הושע
 יב) 'כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב'.
 'כנען' - זה אליעזר, 'בידו מאזני מרמה' -
 שהיה יושב ומשקיל את בתו, ראויה היא
 או אינה ראויה. 'לעשוק אהב' - לעשוק
 אהובו של עולם זה יצחק. אמר: אולי לא
 תאבה ואתן לו את בתו, אמר לו: אתה
 ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך^י.

אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני

ועוד כתב רבינו בחיי (כד ג ד"ה אשר) על
 בחירת השידוך, שצריך לבדוק
 ולהיזהר בטיב ואיכות המשפחה, איזה
 טבעים ומידות טבועים בדמם. וזו לשונו

ית. וכך כל אחד ואחד ששולח שליחים לברר, אל לו לסמוך על כל אחד ואחד, ועל דרך המסופר
 אודות הרה"ק בעל הקדושת לוי זיע"א, שהגיע פעם לעיר אחת, ואחד מאנשי העיר שהיה
 בעל קרעטשמע, הכיר שעומד לפניו יהודי בעל צורה. ופנה אליו בשאלה: ר' יהודי, הבקי אתה
 בהלכות שחיטה, התוכל לשחוט עבורי בהמה זו. השיב לו הצדיק: כן, יכול אני. הראה לו האיש
 את פרתו, וביקש ממנו לשחוט אותה.

שאל אותו הרבי, האם תוכל להלוות לו עשרה רובלים. אך האיש לא הסכים. נענה אליו רבי
 לוי יצחק זיע"א בתמיהה: איני מבין, על הלוואה של עשרה רובלים איך סומך עלי, מפני
 שאיך יודע מי אני, כיצד אפוא הנך סומך עלי בענין שחיטת בהמתך. הלא השחיטה צריכה
 שתיעשה כדבעי על כל פרטיה ודקדוקיה.

ויש לומר מעין זה על אליעזר עבד אברהם, שהגם שהיה גדול מאוד, אך כשהגיעו הדברים
 לענין משפחתו ושידוך לביתו, היה צורך להשביעו. וכך בכל פרשת השידוכים, כשעושים את
 ההשתדלות, צריך לעשות זאת באופן הראוי, ולברר בצורה נאמנה.

יט. והמשודכת עצמה דומה לאחיות אביה, כמובא בעבודת ישראל (פר' ויצא ד"ה ויגד) וזו לשונו

וידור אצלם, אז יש גם כן לחוש שמא ילמוד ממעשיהם.

אבל כשישא אשה משם וידור כאן, אז ממה נפשך אין כאן בית מיחוש. כי מן לבן ובתואל לא ילמוד, שהרי לא ידור אצלם. ומן הכנעני לא ילמוד, כי לא יהיה לו התערבות עמהם, ואדרבה ישטמו אותו על אשר לא רצה להתחתן בם. אמנם יש חששא אחרת, והוא, שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דוקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר, כאכילה וזימה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתליון בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם. אבל העבודה זרה - דבר התלוי בשכלו של אדם, אינו מתפשט מאבות לבנים. כי שלושה שותפין באדם, החומר בא מן אב ואם, לפיכך כל מעשה אבות התליון בחומר - ירשו בנים, אבל האמונה היא תלויה בשכלו של אדם, והרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל, למד יתפשט זה מאבות לבנים. על כן היה מרחיק הכנענים שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם, זולת עבודה זרה, ולא הרחיק לבן ובתואל שלא היה בהם כי אם פחיתת העבודה זרה לבד².

אשר אנכי יושב בקרבו

ובכלי יקר (כד א) למד מבחירת השידוך ליצחק אבינו ע"ה, על החילוק בין מידות וטבעים רעים שעוברים מדור לדור, מחמת שהם באים מחומריות האב והאם, לעומת דעות רעות שאינן עוברות מדור לדור, ודי להתרחק ממוקומם.

וזו לשונו "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו". וכי עדיין לא ידענו שהוא יושב בקרבו, אלא שבא לתרץ בזה קושיא. וזה, כי מסתמא צוה שלא יתחתן בבנות הכנעני פן ילמד ממעשיהם, כדרך שנאמר בתורה (דברים א ז) 'ולא תתחתן בם וגו' כי יסיר את בנך מאחרי' וגו'. ואם כן מה ירויח אם ישא אשה מבנות לבן ובתואל, כי גם המה עובדי עבודה זרה כמו הכנעני.

על כן אמר 'אשר אנכי יושב בקרבו', ואמר 'פן תשיב את בני שמה', כי אמר, פשיטא אם ישא בני אשה מבנות הכנעני, מאחר שאנכי יושב בקרבו, מסתמא גם בני יגור אצלם, ואז יש לחוש שמא ילמוד ממעשיהם. ואם ישא מבנות לבן ובתואל

¹ 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא'. פירש רש"י 'אחיו אני ברמאות', עיין שם. ולכן סיים בדבריו 'וכי בן רבקה הוא', רצה לומר רוב בנים הולכים אחר אחי אם, לכן, הגם שאני איש תם, יש בקרבי חלק רמאות מאחי אם. ואפשר שרמז לה, כמו שרוב בנים אחרי אחי אם, אם כן מהראוי בנות אחרי אחות אב, אם כן ראוי שתחזיק רחל בצדקתה - להיות כמו רבקה'. וכבר קדם לו רבינו בחיי, שכתב (כפ ה ד"ה וילף) 'כי מה שהלך יעקב להתחתן עם רשע בן רשע, זהו שאמר: 'אל לבן בן בתואל הארמי', אל תתמה מזה. כי 'אחי רבקה' הוא - אחי הצדקת, וראויות הבנות להדמות לאחות אביהן'.

² אגב הא מילתא, מובא בגמ' (פסחים מט:): 'תנו רבנן: לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם וכו'. ולא ישא בת עמי הארץ, מפני שהן שקץ, ונשותיהן שרץ, ועל בנותיהן

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך

לימוד נוסף כתב רבינו בחיי (שם) בסוגיית השידוכים. וזו לשונו 'ועוד יש בפרשה זו אזהרה לאדם, שישא אשה מבנות משפחתו ושידבק בקרובותיו, כי כן עשה אברהם, שנאמר 'כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק', וכן עמרם שכתוב בו (שמות ב א) 'וילך איש מבית

לוי ויקח את בת לוי', כי כשהבריות מזדווגות כל אחד ואחד אל מינו, השלום מתקיים ומתרבה בעולם וכו'.

וכבר המשילו רבותינו ז"ל (פסחים מט.) המשפחות הדבקות זו עם זו שכולם מתאימות במעלה שוה, משל לענבי הגפן בענבי הגפן - דבר נאה ומתקבל.

הוא אומר 'ארור שכב עם כל בהמה'. וברש"י (שם ד"ה עם כל) כתב 'עם כל בהמה - שדומות לבהמה, שאין להן לב להבין'. ובט"ז (אבה"ע סי' ב סעי' ו סק"ג) דייק את דברי רש"י וכתב בזו הלשון 'נראה פירוש לדבריו, דטבע הנשים שיבטלו בעליהם מתורה, בשביל שהם סוברים שמכח זה יתעסקו בסחורות ויהיה להם טובות עולם הזה, משא"כ אם יעסקו בתורה לא יהיו להם רק עולם הבא לחוד. ובאמת אינו כן, אלא 'היא חייך' - בעולם הזה. 'ואורך ימין' - בעולם שכולו ארוך, שהוא עולם הבא. ולמדנו מדברי רש"י אלו, שאם נמצא בת לעם הארץ שהיא חכמה ומבינה ענין שזכרנו, דאין בזה איסור מצד שאביה עם הארץ, כן נראה לענ"ד'.

וראה עוד מה שכתב הכתב סופר (הקדמתו לגיטין ד"ה מקרא) על המעלה העצומה של האשה שמבינה שהתורה היא חיי העולם הזה וחיי העולם הבא - הן לגבי בעלה והן לגביה בניה. לעומת הנשים שאינם מבינות את יקר תפארת לימוד התורה - כמה הנפסד ונזק הן גורמות ללימוד התורה של בעליהן ובניהם. וזו לשונו 'מקרא בקהלת אני דורש, ככתוב (קהלת ז כה) 'אדם אחד מני אלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי'. ואמרו ז"ל (קהלת רבה פ"ו ויקרא ב א), אדם אחד מני אלף מצאתי, אלף נכנסין לבית המדרש, אחד יוצא מהם להוראה. וצריך להבין לפי זה סיפא דקרא 'אשה בכל אלה לא מצאתי' וכו'.

וע"פ דברים הדברים האלו מובן מקרא בקהלת שאנו דורשים ע"פ דרשת חז"ל, אדם אחד מני אלף מצאתי, אלף נכנסין לבית המדרש, אחד יוצא מהם להוראה. ותמוה, למה יהיה כדבר הזה ולא יהיה רק אחד מני אלף שיהיה שלם בתורה, עד שיגיע להוראה לדמות מלתא למלתא, לדון ולהורות הלכה למעשה, יגעת ולא מצאת אל תאמין, וכי משוא פנים יש בדבר, או קמוץ יש אצל נותן התורה ית"ש להשפיע ולהאיר לכל אחד ולהביאו שערי תורה והוראה, אתמהא.

אבל הנסיון ילמדנו, ובעינינו אנו רואים, כי דין גרמא, שלא מצא לו עזר אשת חיל אוהבת תורה מסתפקת במועט, וצועקת ה ב ה ב, ומה לי ממך ומה לי מתורתך, צלח רכב כרכבו של רחיים לטחון טחון ולהביא קמח למזון, פקח עינך וראה לפרנסני בכבוד בריות ולא בצמצום. ועל ידי זה כמה וכמה שמוכרחים לפרוק עול לימוד התורה מעליהם, ולכלל היותר אפשר להם ללמוד תורה בלי עיון, אבל לא לעסוק ולאוקמי גרסא לכווין להלכה.

ולכן אחד אלף נכנסין לבית המדרש, אחד יוצא מהם דראוי להוראה. והיינו 'אדם אחד מני אלף מצאתי', אחד יוצא מהם להוראה. והטעם, 'אשה בכל אלה' - אלף שנכנסין לבית המדרש, 'לא

המזדווגים אלו עם אלו אשר כוונתם לשם שמים טובים וישרים, והגיד הכתוב כי כשהטובים דבקים עם הישרים, 'והמטים עקלקלותם' עם פועלי האון, אז יהיה 'שלום על ישראל'.^{כא}

ואמרה שתה וגם גמליך אשקה - אותה הוכחת לעבדך ליצחק

והנה בשעה שנעמד אליעזר על עין המים, אמר (פסוק יד) 'והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת

וכשאתה הגונה והאחרת לא כן, אמר המשל לענבי הגפן בענבי הסנה, דבר כעור אינו מתקבל.

ועל כן ראוי לאדם שישא אשה לשם שמים, הטובים ידבקו בטובים והרעים לא יוכלו להדבק רק עם הרעים, כי כל אחד הולך אחר מינו והדומה לו, שהרי הטובים מואסים את הרעים, ועל כן תבא המריבה בחבורם, כי אין השלום מתקיים אלא כשהם מזדווגים כל אחד ואחד אל מינו. וזהו שכתוב (תהלים קכה ד) 'הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם', קרא הכתוב

מצאתי - אשה כשירה, אשת חיל מי ימצא בעוונותינו הרבים, ולכן אחד מני אלף מצאתי שראוי להוראה יוצא מגדר הטבע, ואתי שפיר'.

כא. בספר י"ג אורות (ח"א) מסופר, שבעיר ירוסלב התקיימה אסיפת רבנים של וועד ארבע ארצות. בין הנאספים היו הגאון ר' איציק'ל מהמבורג זצ"ל והגאון ר' יעקב רובין אב"ד לינסק, שלקח אתו גם את בנו הילד מענדל'י. הרב מלינסק ניצל את ההזדמנות וביקש מהגאון מהמבורג לבחון את בנו על תלמודו. ר' איציק'ל התפעל מאוד מכשרונותיו וגדלותו בתורה של הילד, ופנה לאביו שברצונו לקחתו לחתן לבתו. הרב מלינסק הסכים מיד להשתדך עם גדול הדור ובעל ייחוס כמשפחת הורוויץ.

כשחזר הרב מלינסק לביטו ובישר לרבנית על השידוך, התרגזה הרבנית, באמרה, כי לא היא ולא אף אחד מצידם ראה את הכלה, והאיך הסכים לשידוך. ולא נתקררה דעתה עד שבעלה הבטיחה שאם לא תמצא הכלה חן בעיניה תוכל לבטל את השידוך.

כשנסעו לחתונה ונפגשו עם הכלה, אכן לא מצאה חן בעיני הרבנית וברצונה היה לבטל את השידוך, אלא כששאלו את החתן ענה ואמר, וכי אשא אשה לשם נוי (בתמיהה), ולא המכים לבטל את השידוך.

טרם לכתם לחופה הודיע הגאון ר' איציק'ל כי אין באפשרותו לסלק את הנדן שהבטיח (אז היה נהוג לסלק את הנדן לפני החופה). הרבנית מלינסק רגזה מאוד, וטענה בפני בעלה, כי אף את מה שהבטיחו אינם נותנים ואינה מסכימה לערוך את החתונה. אולם החתן אמר שוב, וכי אשא אשה לשם ממון (בתמיהה), וילכו לחופה.

למחרת קרא הגאון ר' איציק'ל לחתנו ר' מענדל'י ונתן לו נדן כפול ממח שהבטיח, והוסיף ואמר לו, שכבר אמש היו בידו כל המעות, אלא רק לנסותו בא, כי לשם נוי ידע שלא התכוון, ורצה לראות אם נושא לשם ממון. והוסיף לו ברכתו, שבזכות זה יזכה לבנים טובים. ומזיווג זה נולד הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זצ"ל.^ל

חז"ל על ככה ליתן עצה לבדוק אחר יופי חיצוני זה, והלא 'שקר החן והבל היופי' (משלי לא ל). אלא ודאי שנתנו עצה לבדוק אחר מעשיה. וזאת העצה היעוצה: שיבדוק אם היא בעלת עין יפה וגומלת חסדים. כי אם עיניה יפות בבריות, אז היא בלי ספק שלימה בכל המדות. ולמדו חז"ל מן אליעזר שלא בדק את רבקה כי אם במדה זו, כי מדה זו בנין אב על כל המדות^{כב}.

ותאמר אליו בת בתואל אנכי

ואף שמשפחתה של רבקה היתה פחותה ביותר לעומת אברהם אבינו ע"ה, מ"מ מכיון שרבקה התנהגה במידת החסד והנדיבות, לפיכך 'אותה הוכחת לעבדך יצחק'.

ובאמת, באופן כללי ראוי שלא לחפש מי שמשפחתה עולה במעלה יתירה ממשפחת החתן, כמובא בגמ' (יבמות סג). 'אמר רב פפא וכו' נחית דרגא נסיב איתתא'. וברש"י (שם ד"ה נחית) פירש 'נחית דרגא ונסיב איתתא - לא תקח אשה חשובה ממך, שמא לא תתקבל עליה'. ובמאירי (שם) כתב 'ולעולם לא יחזר בנשואיו אחר גדולה הימנו, שמא מתוך מעלתה עליו אף היא משתררת עליו. וכל שכן שאינה נשמעת לו בתקוני ביתה, והוא שאמרו: חות חד דרגא ונסיב איתתא'^{כג}.

לעבדך ליצחק, ובה אדע כי עשית חסד עם אדני'. ופירש"י (ד"ה אותה) כתב "אותה הוכחת" - ראויה היא לו, שתהא גומלת חסדים וכדאי ליכנס בביתו של אברהם, ולשון הוכחת - בירת'. ויש ללמוד מכך, שהדבר הראשון והעיקרי שבדוקין אותו, היא מידת החסד והנתינה.

ובכלי יקר הביא את דברי רש"י והרחיב בהם, וזו לשונו 'סמך פרשה זו לפרשת עפרון החתני, כי גם הוא היה מזרע כנען, שנאמר (בראשית י טו) 'וכנען ילד את צידון בכורו ואת חת', ועפרון היה רע עין, על כן צוה להרחיק הכנענים שהם בעלי עין הרע, כי הכסף יענה ויעיד על הכל וכו'.

ומכאן למד אליעזר, שלא בדק את רבקה כי אם במדה זו - אם יש לה עין טובה וגומלת חסדים. לכך אמר, אני לא אתבע ממנה כי אם שתתן לי לשתות, והיה אם תשיב לי 'שתה וגם גמליך אשקה', אז בודאי היא בעלת גמילות חסדים - שתתן לי יותר ממה שאני שואל. ואם כן 'אותה הוכחת לעבדך ליצחק', כי כל ביתו לבוש בגדי ישע לבריות וכו'.

וחז"ל אמרו (תענית כד.) כל כלה שענינה יפות - כל גופה אין צריך בדיקה. וזה דבר שהחוש מכחיש, כי כמה מכוערות בעולם שענינהן יפות. ועוד קשה, מה ראו

כב. וראה בספר חסידים (ברית עולם ושומר הברית, סי' קלה) שכתב 'זוה פירש הרב כלי יקר מה שאמרו ז"ל 'כלה שענינה יפות אין כל גופה צריך בדיקה', דהאשה עיניה צרה באורחים, וזו המדה פרוחה בכולהו נשי. וכשהכלה עיניה יפות, רוצה לומר, שהיא נדיבה וטובת עין, א"כ היא מוצאת מרוב הנשים, ולזה אין כל גופה צריך בדיקה, דמאי דהוה בכולהו נשי ליתא בדידה, כל שכן שאר מדות'.

כג. בבאר משה (מקאזיניץ, פר' בשלח ד"ה נחית בחסדך) הביא בשם מחותנו הרה"ק רבי אברהם זיע"א

השמים, כענין שאמרו רז"ל (סוטה ב.) 'ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים.

וזהו שהזכיר שלמה ע"ה (משלי יט יד) 'בית והון נחלת אבות, ומה' אשה משכלת', באר הכתוב, מה שהאבות מנחילים לבנים - זה הבתים והממון, אבל אשה משכלת אין כח בידם להנחיל אותה להם, כי מאת ה' תבא. והודיענו בזה כי אשה משכלת יקרה היא מבית והון, וכענין שכתוב (משלי לא י) 'אשת חיל מי ימצא'.

ובמדרש תהלים (מדרש תהלים נט): בא וראה כמה קשה כח הזיווג, שהרי מצינו שהקב"ה יחד שמו על הזווג בג' מקומות בתורה בנביאים בכתובים. בתורה, שנאמר (כד ד) 'מה' יצא הדבר'. בנביאים, שנאמר (שופטים יד ד) 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא'. בכתובים, שנאמר (משלי יט יד) 'מה' אשה משכלת'. וכתוב (משלי יח, כב) 'מצא אשה מצא טוב, ויפק רצון מה'. ועוד דרשו במקום אחר, שהנשואין נגזרין משעת יצירה, שנאמר (ישעיהו מו ג) 'העמוסים מני

אמנם הגם שיורד בדרגה ממדרגתו במידת מה, מ"מ צריך לבדוק באחיה שהם טובים, כמובא בגמ' (בבא בתרא קי). 'אמר רבא: הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר (שמות ו כג) 'ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון', ממשמע שנאמר 'בת עמינדב', איני יודע ש'אחות נחשון' היא (בתמיהה), מה תלמוד לומר 'אחות נחשון'. מכאן, שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה'^{טז}.

מה' יצא הדבר

ככלות הכל, אחר כל ההשתדלויות, עלינו לדעת שהכל מסובב מן השמים בידי אבינו אב הרחמים לעשות כטוב בעיניו, וכפי שנאמר לאחר שאליעזר סיפר לבתואל ולבן את קורות הדברים, (כד ה) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב'.

והאריך בזה רבינו בחיי (כד ד ד"ה מה) וכתב בזו הלשון "מה' יצא הדבר'. כלומר, המעשים שאירעו לך מוכיחים ומכאן למדנו, שענין הזווג הוא נגזר מן

בנו של המגיד ממזריטש זיע"א, מה שאמר על הפסוק (שמות יט כ) 'וירד ה' על הר סיני'. וזו לשונו 'שהטעם על 'וירד ה' הוא דרגא תביר. על דרך שאמרו חז"ל (יבמות סג) 'נחות דרגא ונסיב אתתא'. שבשעת מתן תורה, שהיו בחינת הנשואין של הבורא ית"ש עם עמו ישראל קדושים, כדרשת חז"ל (ויקרא רבה כ י) 'ביום חתונתו' - זה מתן תורה. היה השי"ת ב"ה כביכול מצמצם עצמו לירד על הר סיני ולתת לעמו תורה ומצות, בבחינת 'נחות דרגא ונסיב אתתא'. שאין לך נחות דרגא גדול מזה - שהבורא ית' האין סוף יצמצם עוצם אלקותו הבלתי מושג, להתראות עמנו פנים אל פנים כביכול, כמו שנאמר (דברים ה ד) 'פנים בפנים דיבר ה' עמכם' וגו', עד כאן דברי הק', ודברי פי חכם חן'.

נד. ובספר חסידים (ברית עולם ושומר הברית סי שעה) נתן רמז לדברינו, וזו לשונו 'מה שאמרו חות דרגא ונסיב אתתא, והוא שאחיה טובים. ואפשר לרמוז כי ראשי תיבות אלו גימטריא 'אחי'. ואפשר לרמוז גם לפי גירסת נחות דרגא ונסיב אתתא, דראשי תיבון גימטריא 'באחים', ודוק'.

אברהם בכל'. והיה לו בן יחיד לאמו, שכל טוב טוב אביו נתן לו. ויצחק בעצמו מי כמוהו. וכמה קידות וכריעות והשתחויות ברתת נעשו, ותפילות שהפציר אברהם אבינו בעד זיווג הגון לבנו יחידו.

כי עיקר עבודת השי"ת, וגם לרבות כל עניני עולם הזה, באשה היא תלוי, כידוע לכל משכיל ויודע ומבין. ואחר כך, כאשר כבר הסכימו כולם ליתן רבקה ליצחק - לבנות בית בישראל, באו עיכובים מלבן ואמו. ולכן הקדים אליעזר לגמור הדבר שלא יפרד הזיווג הנכון והטוב, ולסכל עצת היצר הרע. וגמר אותו בטוב בזריזות במוקדם היותר, וק"ל י"ב.

בטן הנשואים מני רחם'. וזהו בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים^{כז}.

תפילה ותחנונים לה' למצוא את השידוך הנכון והטוב

ולמעשה, הדבר הטוב והמועיל ביותר - היא התפילה והתחנונים לסיעתא דשמיא, לזכות בנקל למצוא את השידוך הנכון והטוב. וזאת לימדנו אברהם אבינו ע"ה כשחיפש שידוך ליצחק בנו, וכפי שהאריך בזה החתם סופר (תורת משה פרשתן ד"ה מוסר) וזו לשונו 'מוסר השכל. אברהם אבינו היה נשיא הארץ כמלך להם, וכל גדולי הדור באו אצלו, אבימלך ושם ועבר. עשרו ורכושו גדול מאוד - 'וה' ברך את

כה. וראה מה שכתב החתם סופר (פרשתן ד"ה מה' יצא הדבר) בזו הלשון 'מה' יצא הדבר', אמרו אלי, כבר יצא הדבר מבית דין שלמעלה ולחין, וכבר הזיווג הזה מפורסם בין השרים השוכנים באויר. וידוע, כי אז כל המקרים מזדמנים לגמור הדבר. ואין כאן ראייה שהוא חסד או נס, אלא שעל פי מקרה כן הוא, כיון שכבר יצא הדבר מאת ה'. ומדבריו למדנו, שאין לנו מה לטכס עצה כיצד ובאיזה אופן וזמן יצא השידוך לפועל, אלא להאמין באמונה תמימה, שמן העת שיצא מה' הדבר לטובה, יהיו המקרים מזדמנים לגמור הדבר, לחיים לנחת ולברכה.

כז. וזו הדרך הכללית לכל הרוצה לזכות לרוות נחת דקדושה, כמובא בתנא דבי אליהו (פרשה יח) מעשה נפלא בהאי לישנא 'מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, והיו לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומתחנן ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר - כדי שלא יצא אחד מהן לידי עבירה ולידי דבר מכוער. מה היה עושה, בכל יום ויום היה מכניסן לבית פנימי, וישב ומשמרן בבית החיצון, ומתפלל ומשתטח ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר - כדי שלא יהא אחד מהן בא לידי עבירה ולידי דבר מכוער. אמרו: לא יצאת אותה שנה [ולא שינתה] ולא שילשה, עד שבא עזרא והעלה את ישראל מבבל, והעלה אותו כהן עמהם. לא נכנס אותו כהן לבית עולמו, עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס אותו כהן לבית עולמו, ועליו הכתוב אומר (תהלים לז א) 'בטח בה' ועשה טוב וגו'.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזר שליט"א

דיני רשויות שבת

דיני רשויות שבת

איתא בגמ' שבת דף ו', ת"ר ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית, ומקום פטור. ויבואר בדברינו שרשי הדברים והנפ"מ הנוגעים למעשה בקצרה.

הגדרת רשות היחיד

א. רשות היחיד היינו שטח בגודל של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים לכל הפחות, שהוקף לדירה^א במחיצות הגבוהות עשרה טפחים לכה"פ^ב. ברשות זו מותר לטלטל בכולה ואף אם שטחה גדול מאד. ודע עוד, דרשות היחיד אינו תלוי כלל באם שייך המקום ליחיד או לרבים, ור"ל שאף אם שייך המקום לאנשים רבים נחשב הוא רשות היחיד כל עוד שהוא מוקף במחיצות כדין.

בכמה מחיצות נחשב לרה"י

ב. נחלקו הראשונים בכמה מחיצות נחשב המקום לרה"י מן התורה^ג - דעת רוב הראשונים דסגי בכך שהוא מוקף בג' מחיצות כדי להחשב כרה"י, ואולם יש מהם הסוברים דלא סגי בג' מחיצות רק בעינן ד' מחיצות, ומ"מ מדרבנן לכו"ע אסור לטלטל במקום שאינו מוקף בד' מחיצות^ד. ומיהו אותה רוח רביעית לא בעינן שתהיה גדורה לגמרי, רק סגי בכך שיתן מחיצה כל שהו בצד אחד ומחיצה כל שהו כנגדה בצד השני, או שיעמיד בה מחיצה הרחבה ד' טפחים אפילו בצד אחד בלבד, וכל זה בחצירות וכדו', אבל במבואות ורחובות כבר

א. ולאפוקי פארק או מחסן וכדו' שלא הוקפו לדירה.

ב. שיעור ד"ט להגר"ח נאה הוא 32 ס"מ ולהחזו"א הוא 38.4, ושיעור י"ט להגר"ח נאה הוא 80 ס"מ ולהחזו"א הוא 9.6.

ג. ונפ"מ לזרוק מתוכו לרה"ד או להיפך אי חייב מן התורה.

ד. עיי' שס"ג ס"א ובביאה"ל שם.

נהגו להצריך ברוח רביעית צורת הפתח וכדי שלא יטעו להתיר כן אף באופן שהוא מפולש^ה.

בוד ברה"ד

ג. בור שעמוק עשרה טפחים ויש בו חלל של ד' טפחים על ד' טפחים לכל הפחות, הרי הוא נחשב כרשות היחיד, ומשום שדפנות הבור נחשבות כמחיצות, ולפיכך אם נפל לו איזה חפץ לתוך הבור וכגון כובעו וכדו' אסור לו להוציא משם בשבת, רק יכנס [הוא או איזה ילד] לתוך הבור באם אפשר וילבשהו שם.

עמוד ותיבת דואר ברה"ד

ד. עמוד ותיבת דואר העומדים ברה"ר - אם הם גבוהים עשרה ורחבים דע"ד טפחים הרי הם נחשבים כרה"י, ודין המניח חפץ על גביהם או הנוטלו משם כדין המכניס והמוציא מרה"י¹.

כלי אשפה וכדו' העומד ברה"ד

ה. גם בכלי העומד ברה"ר דינו כנ"ל, שאם דפנותיו גבוהות עשרה טפחים ויש בחללו שיעור של דע"ד טפחים הרי הוא נידון כרה"י, והוא מצוי בכלי אשפה גדולים. והנה לענין הכנסה והוצאה מן הקא"ר בשבת, יש לידע שהרבה פעמים שאין בחלל הקא"ר גובה י"ט, ובכה"ג כתב המג"א² שאינו חולק רשות לעצמו רק דינו כרשות שעומד בתוכה, והיינו שאם עומד ברה"ר דינו כרה"ר ואם עומד בכרמלית דינו ככרמלית, ולמעשה צע"ב³.

אוויר רשות היחיד

ו. אויר רשות היחיד בוקע ועולה ונחשב כרשות היחיד עד לרקיע, ולפיכך עמוד שנמצא ברה"י ואינו רחב דע"ד טפחים דין החפץ המונח על גביו כמונח ברה"י

ה. עיי' רמ"א שס"ג סכ"ו.

ו. שמ"ה ס"ב והטעם דנחשב שכותלי העמוד בוקעים ועולים עד לרקיע.

ז. שמ"ה סק"ד.

ח. דעיי' במג"א רס"ו סק"ז שנסתפק גבי עגלה שאינה רה"י העומדת ברה"ר אם היא בטילה לגבי רה"ר, או"ד עגלה קביעא טפי ודינה ככרמלית, ולכאו"ה הכא. ויש בכל זה נפ"מ לגבי אמירה לנכרי לצורך חולה.

שהרי הוא נמצא בתוך אויר רה"י. ונפ"מ בזה שאם זרק כדור (בא"ל) מרה"י על גביו שמותר להורידו^ט, ומאידך שאם זרקו על גביו מרה"ר ה"ה עובר באיסור דאורייתא.

כותלי רשות היחיד

ז. כתלי רה"י דינם כרה"י "שכיון שהם עושים על ידי היקף שלהם את החלל שבתוכן רשות היחיד ק"ו שהן עצמן יהיו רשות היחיד"^י, והנפ"מ המצויה בזה שאסור להוריד ילד המהלך על גבי כותל רה"י לקרקע רה"ר, רק יתן לו יד ויסייע בעדו שיקפוץ מעצמו לרה"ר.

חודי רשות היחיד

ח. חורי רה"י - ר"ל מקום הצמוד לרה"י ומשמש לרה"י - נידון כרה"י, וכגון מרפסת או דף הבולט מן הבית ואין לו גדר דאע"פ שאינו חשוב מצד עצמו כרה"י מ"מ כיון שמשמש לרה"י הרי דינו כרה"י. ולענין החורים שבכתלי רה"י, [א] הנה אם הם אינם מפולשים כלל לרה"ר הרי דינם כרה"י, [ב] וה"ה במפולשים אך גבוהים עשרה טפחים מן הקרקע, [ג] ואולם בחורים המפולשים שאינם גבוהים י"ט מן הקרקע נחלקו הפוסקים אם דינם כרה"י או כרה"ר^{יא}.

הגדרת שם רשות הרבים

ט. רשות הרבים היינו שטח הרחב ט"ז אמה שאינו מקורה ואין לו ג' מחיצות, וי"א שאינו נידון כרה"ר אלא אם כן עוברים בו שישים ריבוא בני אדם בכל יום, וכן נקטינן עיקר להלכה^{יב}.

ט. ואמנם אם זרקו על גבי עץ אסור להורידו בשבת דנחשב שמשמש באילן וכמבו בס' של"ו.

י. שמ"ה ס"ג.

יא. שמ"ה מ"ב סק"י.

יב. והנה בביאה"ל שמ"ה ס"ז כתב דלכתחילה יש להחמיר כהשיטות הסוברים דחשיב רה"ר אף במקום שאין הולכים בו ס' ריבוא אא"כ יש לנו לצרף עוד צד להקל בזה, והוסיף דאע"פ שאין לנו כח למחות ביד המקילים בזה מ"מ כל יר"ש יחמיר על עצמו. ועיי' בס' ש"ח משנ"ב ס"ק קנ"ד שנקט להקל גבי אמירה לנכרי שאינו נידון כרה"ר אא"כ עוברים בו ס' ריבוא. ובשו"ת

גדר ס' ריבוא

י. [א] בשו"ע שמ"ה ס"ז מבואר דבעינן שיעברו באותו מקום ס' ריבוא בכל יום²⁷, ובמשנ"ב שם כתב עליו "ח'פשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם שישים ריבוא". [ב] נחלקו פוסקי זמנינו להצד דסגי בעיר שמצויין בה ס' ריבוא כדי לחושבה כרה"ר - האם כל רחוב ורחוב מאותה העיר הרחב ט"ז אמה נחשב כרה"ר²⁸, או שרק הרחובות המרכזיים שנועדו לשמש את כל בני העיר נחשבים כרה"ר²⁹. [ג] עוד מצינו בפוסקים לדון האם הנוסעים בקא"ר מצטרפים לס' ריבוא כיון שהקא"ר נחשב כרשות בפ"ע³⁰.

קידוי ארעי ברה"ר

יא. כאמור, מקום המקורה אינו נחשב כרה"ר רק ככרמלית, והנפ"מ בזה למי שנפל לו חפץ תחת הקא"ר, דאם הוא נמצא כעת ברה"ר הרי אפשר שמוציא מכרמלית

שבט הלוי ח"ח ס' קע"ז כתב ע"ד הביאה"ל הנ"ל "והנה על פי הרוב יש לעולם עוד צירופי היתר המבוססים על פי דעת הפוסקים", ועו"ש ס' צ"ז "אנו סומכים לכתחילה על דעה זו דבעינן ס' ריבוא וכבר העיד מג"א ס' שמ"ה סק"ז דדעת רה"פ להקל, ועיי' בתשו' בי"א סו"ס כ"ו שהראה היטב כי המקילים הם הרוב ובפרט חכמי אשכנז וצרפת שאנו נמשכים אחריהם", ועו"ש "ובדבר רגיל וגדול כזה שעשו מעשה בזה למאות ואלפים ע"פ הוראת גאוני הדורות ופוסקיהם כאילו מן השמים הסכימו לזה ואסור להרהר אחריהם". וכע"ז בערוה"ש שמ"ה ס"ח שבודאי יש להקל בזה בשופי שכן המנהג והאריכות בזה אך למותר, "אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה, וכאילו בת קול יצא הלכה כשיטה זו, ואם באנו לעכב לא לבד שלא יצייתו לנו אלא נראה כמשתגעים, שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק בערים ספורות והגדולות בעולם. ובספר שש"כ פ"ז הערה כ"א כתב, דהנה הביאה"ל הביא י"ב ראשונים נגד י"ב ראשונים אי בעינן לתנאי זה דס' ריבוא, "ושמעתי מפי הגרשז"א דבשו"ת בית אב תנינא ס"ו מביא משו"ת בית אפרים עוד י"א פוסקים שמקילים, והוא עצמו הוסיף עוד ששה, והם סה"כ י"ז פוסקים נוסף לאלה שהביא המ"ב".

יג. וכ"ה בשו"ת מהרש"ם ח"ג קפ"ח.

יד. עיי' בתשו' והנהגות ח"ה ס' ק"ב שנסתפק בזה ונוטה להחמיר.

טו. כן נקט הגרנ"ק וכן היא ההוראה המקובלת בב"ב.

טז. עיי' שאילת יעבץ ח"א ס"ז, ובשו"ת מהרש"ם ח"א ס' קס"ב בשם בית אפרים דבעינן דוקא ס' ריבוא שעוברים ברגל דומיא דדגלי מדבר ולא העוברים במרכבות ועגלות.

לרה"ר. והנה בישועות מלכו או"ח סנ"ב כתב שאין בכח קירווי ארעי לבטל מהמקום שתחתיו שם רה"ר ולפי"ז אף המקום שתחת הקא"ר נחשב כרה"ר^י, ואמנם במג"א רס"ו סק"ז משמע שאף תחת קירווי ארעי נחשב ככרמלית^ט.

אזיר רה"ר למעלה מי"ט

יב. דין רה"ר הוא עד גובה עשרה טפחים, אבל אזיר רה"ר למעלה מי"ט דינו כמקום פטור, ולפיכך עמוד העומד ברה"ר הגבוה י" טפחים ואינו רחב ד"ט על ד"ט דינו כמקום פטור. ונחלקו הראשונים לענין אדם העומד ברה"ר ומניח חפץ על גביו למעלה מי"ט, אם נחשב כמניח במקום פטור או כמניח ברה"ר^ט.

יז. ואמנם עיי' בשפ"א שבת צ"ח שהמקום שתחת העגלות נחשב כמקורה בקביעות שהרי לעולם המקום שתחת העגלה הוא מקורה, וצע"ב.

יח. והנה עיי' בס' שש"כ פ"ז הערה ט"ו שהמקום שתחת רה"י נחשב נמי כרה"י ולפי"ז באופן שתוך הקא"ר נחשב כרה"י א"כ גם תחתיו חשיב כרה"י עיי"ש, ואמנם בחזו"א סי' ס"ב סקכ"ב מבואר דהמקום שתחת רה"י נחשב רק ככרמלית. ויש להעיר עוד ולדון דהמקום שתחת הקא"ר נחשב כרה"י מדין גוד אחית, וכשהקא"ר גבוה מן הקרקע ג"ט הרי היא מחיצה תלויה דל"ח מחיצה, אבל באופן שאינה גבוהה מהקרקע ג"ט שפיר יש להחשיבו כרה"י.

יט. שמ"ז מ"ב סק"ח.